
GLEMMER DU

TÅRNBY KOMMUNES LOKALHISTORISKE TIDSSKRIFT

NUMMER 4 | JULI/AUGUST 2010

ET SMEDELIV

Niels Fogelstrøms erindringer

FORSIDEILLUSTRATION:

Peter Fogelstrøm skoer en hest foran smedjen i Kastrup.
Foto Carl Flensburg ca. 1905

KILDE:

Niels Fogelstrøms erindringer
Stads - og lokalarkivet

ISSN 1397-5412

Tidsskriftet "Glemmer du" er udgivet af:

©Tårnby Kommunebiblioteker, Stads- og lokalarkivet.

Skrevet og redigeret af: Inger Kjær Jansen

Layout: Anne Petersen

ET SMEDELIV

Niels Fogelstrøms erindringer

INDLEDNING

Forfatteren til denne erindring, Niels Otto Fogelstrøm, var ud af gammel smedeslæggt. Han blev født den 10.10.1906 og var søn af Peter Emil Fogelstrøm og Sofie Martine Larsen. Han var opkaldt efter sin bedstefar, smeden Niels Fogelstrøm, der indvandrede til Danmark i 1865 og endte i Kastrup. Her blev han 7 år senere gift med sin mesters datter, Wilhelmine Petrine Frederikke Jensen. I 1896 fik han dansk indfødsret. Hans far, Carl Emanuel Fogelstrøm, var ligeledes smed ved Laholm i Halland.

Den gamle smedje og smedefamiliens hjem ligger stadig Ved Stationen 28, men der er usikkerhed om stedets videre skæbne¹. Derfor gengives her Niels Otto Fogelstrøms erindringer fra smedjen, Maglebylille og Kastrup.

MAGLEBYLILLE

Den første halve snes år boede jeg ved Thyges bro, som vel mange endnu kan huske, inden den og de fleste huse, der lå her, blev fjernet for at give plads for lufthavnen.

Fra broen førte en vej mod vest op til en gård, der hed Søndermarksgård. Vejen kom senere til at hedde Tovegårdsvej. Gården hørte dengang under Bryggergården, den blev drevet af Anders Poulsen, som blev kaldt avlskarlen. Senere købte han gården og drev den selvstændigt.

Fra gården gik en smal sti til Kastrup. Den mandede ud i det, vi i dag kalder Oberst Kochs Allé. Da man dengang mest bevægede sig til fods, var den en genvej at benytte, der var hurtigere end Strandvejen. På hjørnet af Tovegårdsallé og Strandvejen lå en mindre gård, der senere kom til at hedde

¹Det er uvist på nuværende tidspunkt om bygningen bliver revet ned for at vige pladsen for nye boliger (*red.*)

Sommerhus ved hjørnet af Amager Strandvej og Tovegårds Allé. Tovegård ses bagved sommerhuset. Ca. 1925

Tovegård. Den ejedes fra gammel tid af min oldefar på mors side. Han hed Lars Christensen og havde et par sønner, Frederik og Jens, der efter gammel skik fik deres fars fornavn til efternavn og kom til at hedde Larsen. Frederik Larsen drev gården videre. Han havde en søn Bernhard Larsen, som blev gift med Anders Gertsens datter og drev gården Ved Diget, der sammen med Kastrupgård er de sidste gårde i Kastrup. Da Frederik Larsen døde, blev gården købt af en dame fra København. Hun havde en datter, der hed Tove og fra hende navnet Tovegård.

Senere blev gården igen solgt og blev i mange år drevet som restauration.

Jeg blev født i 1906 i et lille hus ved siden af Tovegård, som mors far, Jens Larsen, havde bygget. Mine forældre overtog huset, da de blev gift i 1904.

THYGES BRO

På havnen var der rig lejlighed til at få tiden til at gå. Vi fik ofte lejlighed til at komme med fiskerne ud. Jeg husker endnu stemningen, når vi om aftenen havde sat garnerne ude i sejlrenden. Her lå vi så og drev med strømmen. I ventetiden fik vi

Frederik og Gertrud Larsen,
Tovegård. Ca. 1900

pilkene frem og fik halet mangle god torsk ombord. Når vi så, efter skippers mening havde drevet tilpas tid, kom det spændende øjeblik med at hale nettet ind, og havde vi været heldige, var det en egen stemning at se de sølvglinsende sild komme til syne. Når vi var kommet vel i

havn, stod fiskernes koner og var klar til at hjælpe med at få sildene af nettet. Vi drenge var så vant til søen, så fiskerne syntes, det var helt i orden, vi lånte en gammel kragejolle med sejl og fik os mange dejlige ture til Saltholmen.

Mellem fiskerne på havnen var et godt samarbejde, de var flinke og hjælpsomme. Edvard og Jan Bergman og Johannes Theisen.

Aksel er født i samme hus som jeg, hvor hans forældre boede de første år. Som drenge sejlede vi meget sammen. Vi mødes endnu om sommeren på sundet, hvor vi til kapsejlad får os megen god dyst.

Niels Fogelstrøms og Aksel Theisens barndomshjem på Amager Strandvej.
Foto efter maleri u.å.

Thyges Bro. Foto: Edgon Møller ca. 1930

STRANDVEJEN

Fra Thyges bro fortsatte Strandvejen mod syd forbi krudthuset, der hvor Hammer senere fik den kendte restauration. Der var endnu krudt i det dengang. Jeg husker, da krigen brød ud i 1914 holdt der lange rækker af hestevogne for at tømme det. Herfra gik vejen videre og cirka midtvejs mod Dragør lå Schønnings gård, Strandgården, næsten helt ned til vandet.

Lige overfor lå et hus, hvor en gammel marinekanonér, der havde opsyn med krudthusene boede. Han var kendt over hele Amager som Krudtpeper. Han spillede til baller og fester på det meste af Amager. Længere henne lå endnu et

krudthus, og herfra snævrede vejen ind og blev nærmest en sti over engene til Dragør.

Dragør havde biograf før Kastrop, og vi fik os jævnligt en fodtur ad Strandvejen over engene til Dragør biograf. Midtvejs mellem det første krudthus og Strandgården førte en allé med høje træer ind til Petersdal. Den ejedes af netfabrikant Utzon, der havde den som lystgård og boede her om sommeren. Det var denne gård, der efter krigen vistnok meget mod ejerens vilje blev eksproprieret af staten, som begyndelse til lufthavnen. Lidet anende at denne gøgeunge skulle brede sig over det halve Amager. Dengang var det måske fremsynet og velplaceret

ved sundet. Man mente, udviklingen nærmest ville gå i retning af vandflyvemaskiner. På Petersdal var en storkerede, og hver sommer kunne man se storken spankulere i sivene ved strandkanten.

Der var en meget idyllisk vej, vi kaldte grønvejen, den førte op til en lille lund med stengærde om, der kaldtes remissen og var målet for mange Kastrupperes udflugter.

Jeg husker bl.a. glasmagerne med hornorkester i spidsen, med kone og børn samt madpakke. Fra morgenstunden drog de forbi på vej mod remis-

sen. I remissen stod et gammelt knudret egetræ, vi kaldte abetræet. At det havde været målet for mange forelskede Kastrupper, vidnede alle de udskårne hjerter med navnetræk om. Da samme træ senere blev fældet for at give plads til lufthavnen, fik et stykke af stammen sin plads som amboltsblok hjemme i smedjen, hvor den endnu står, hvilende på en sølvdaler efter gammel tradition. Fra remissen gik en sti til Kastrup, der mandede ud lige overfor smedjen, hvor jeg bor.

Krudthuset der senere blev Hammers restaurant. Foran står Edgon og Hugo Møller, der boede i villa Lotus på Amager Strandvej.

Foto: Gudrun Møller ca. 1924

På Søndermarksgården lå en ret stor jordhøj beplantet med træer, den kaldtes Troldebakken. Den var der fra gammel tid noget overtro og mystik ved. Da den blev jævnet for at give plads for lufthavnen, viste det sig at være en gammel gravhøj.

FØRSTE VERDENS- KRIG

Da krigen kom i 1914, blev der indkvarteret soldater i et hus, vi kaldte Lazarettet. Det var et gammelt epidemihus.

Jeg var dengang 8 år, og det var meget spændende, hvad der foregik, bl.a. blev der gravet

skyttegrave i alle for haver ud til Strandvejen. Ved havnen var opstillet en lyskaster, der hver nat lyste ud over sundet fra Dragør til Middelgrunden. Det var spændende for en knægt som mig at få lov til at betjene den.

Trods sundet på den tid var minelagt, passerede både engelske og tyske undervandsbåde, og det kom til en episode, der nemt kunne være blevet kritisk. En engelsk undervandsbåd løb på grund ved det sydlige Saltholm, og et tysk marinefartøj gik ind på dansk territorium og beskød det. Alle ombord blev dræbt. Jeg har senere af en bekendt, der

Epidemihuset med indkvarterede soldater fra sikringsstyrken. 1918

på det tidspunkt var på Dragørfortet, fået fortalt, at man her stod klar ved kanonerne, og var der kommet ordre fra højere sted til at skyde, havde Danmark været med i krigen.

KASTRUP

I 1916 flyttede vi til Kastrup. Far overtog smedjen efter min bedstefar, som havde drevet den efter min oldefar, der var begyndt som smed på Kastrup havn 1835. Han byggede senere smedjen, hvor den nu ligger, i krigsårene 1848-1849.

Den er opført af en bygmester Ivar Hein. Han byggede bl.a. Maglebylille og Kastrup møller, og boede i et hus, der hvor Lund nu har forretning. (Kastruplundsgade 43 red.) Hein havde været kaper. Jeg har set hans kapersværd på museet i St. Magleby.

Kastrup var dengang endnu på landet. Det var først efter anden verdenskrig udviklingen tog rigtig fart. I smedjen var arbejdet nærmest vogn- og hestebeslag. Der var endnu en del gårde og gartnerier i Kastrup. På Kastrupvej lå Dirksens Fortgård, August Hansen og Edvard Svendsens gartner-

Strandvejen ved Maglebylille set mod Kastrup. Ca 1920

rier. Crillesen lå på Hedegårdsvej, Peter og Ole Corneliussen på Nordmarksvej. I Kastrup lå Peter Tønnesen, Skottegården. Ved siden af denne Claus Tønnesens gård.

På Kastrupvej Peter Nielsen, Christiansminde, Kastrupgård, der dengang ejedes af Mikkel Jacobsen, en bror til kromanden på Kastruplund. For enden af Kastrupvej, Crilles Tønnesens Bredegård. Ved Diget Anders Gertsens gård, som endnu ligger her.

Kastruplundgade lige overfor os Hans Gertsens gård, hvor der i gammel tid også var en kro. Vognmændene Jacobsen, som boede i Villabyen. Carl Jensen og Munk i Kastrup. Fabrikkerne Glasværket og Kalkværket, Syrefabrikken, Gødningsfabrikken, ved siden af en margarinefabrik, ligesom Carlsberg og Tuborg havde depoter i Kastrup.

Peter Fogelstrøms smedje i Kastrup Fra venstre: Peter Fogelstrøm, Tønnes Tønnesen, Jens Fogelstrøm, Vilhelm Nielsen, Henningsen og H. Sørensen, Tønnes Tønnesen var fra glasværket. Ca. 1920

Fabrikkerne, vognmændene og øldepoterne brugte alle hestevogne. Da de daglig kørte til byen på skærveveje, sled de godt på skoene og mange fik skoet mindst en gang om ugen.

SMEDJEN

I smedjen begyndtes kl. 6.30, og som regel var de første heste ankommet. Der var tændt op i essen, og så var der gang i skosmedning til frokosten kl. 9. Lærlinge og svende var på kost og logi, de spiste i borger-

stuen, hvor der blev serveret spegesild med fedtemadder og hertil skibsøl fra anker, som stod til fri disposition. Så startede man igen til kl. 12, hvor der blev holdt middagspause til kl. 1. Kl. 2 blev der serveret kaffe på filebænken i værkstedet, og så fortsattes til fyraften kl. 5. Der var gang i essen hele dagen med klang af hammer-slag fra ambolten. Jeg husker om søndagen, hvor vi nød freden.

DRENGEJOBS

For mig var der nok at se til efter skoletid, jeg gav et nap med at lokke sko op eller fik lov at slå et slag med forhammeren. Der var også rig lejlighed til en ridetur med at bringe heste tilbage til ejerne, ligesom vi red bøndernes heste hjem fra græs på forstranden.

Kommunen havde på Skøjtevej en stenplads. Der var brug for mange skærver på vejene. Fiskerne leverede stenene, som de tog ved Saltholmen, og det gav en del arbejde på værkstedet med levering og reparation af deres grej, ligesom der blev fremstillet ålejern m.m.

Året rundt i alt slags vejr sad mest ældre mænd og tjente til brødet ved at slå sten.

Deres hammer og værktøj fik de repareret på værkstedet. Mange havde på tommelfingeren anbragt et jernrør for at beskytte den. Når man havde repareret vejene og lagt skærver på, blev der brugt nogle ryttere, der blev anbragt på en måde, så vognene blev tvunget til at køre i zigzag, og ved at flytte rytterne kunne man sikre en jævn tilkørsel. Jeg husker også en stor stentromle, der blev trukket af fire heste. Den havde træktøj i begge sider, og når man skulle den

Skærvehugger i Kastrup. Foto: Carl Flensburg ca. 1900

anden vej, spændtes hestene for i modsat side, og man var på den måde fri for at vende.

Vi tilbragte meget af vores fritid hos bønderne, hvor vi hjalp med at høste, køre kål hjem m.m., og havde vi fri fra skole, var der som regel en tjans med at køre til Kastrup Mølle. Maglebylille Mølle kan jeg huske, den brændte før første verdenskrig. Vi fik også lov at ride en plag til. Det kunne være vanskeligt, hvis den i lang tid havde stået på stald og ikke før havde haft en rytter på ryggen. Men når den fik sadel og hovedtøj på, klarede man sig, selv om den lavede nogle bukkespring.

SALTHOLM

Når heste og kreaturer skulle på Saltholmen var der også lejlighed til at få en tur med holmebåden. Vi skulle så fra havnen på holmen trække køer og heste ud på søen til et af vandskudsstederne.

Under første verdenskrig lå der militær på Holmen. De havde anlagt et spor for tipvogne fra havnen forbi Zimlings gård og ud til et lille fort. Der var sat sejl på en af tipvognene og var der

god vind, fik vi nogle køreture med den. Kastrup Kalkværk udnyttede også sin ret til at bryde kalk under krigen.

Et par gange om året skulle hestene som hørte til gårdene på Holmen have nye sko. Den opgave fik min bror og jeg, en gang vi var 16 og 17 år.

Det gik meget godt til vi kom til Østergaard. De havde en krikke, der sparkede og var helt umulig. Min bror var i lære som beslagsmed og gik derfor på Landbohøjskolen. Her havde han lært, hvordan man klarer en vanskelig hest, og fik her lejlighed til at prøve det i praksis. Vi trak den ud på Holmen, der var jo plads nok, fik fat i et langt tov, der så efter opskriften blev bundet på halen ned mellem benene og med et rask tag i tovet, lå den på ryggen med alle fire ben i vejret, så gik resten af sig selv.

BARNDOMMENS GADE

Gaden hvor smedjen ligger, hed i gamle dage Sønder Bygade og helt op til huset, hvor jeg bor, lå byens gadekær. Bedstefar fik i 1884 af bylauget, med oldermanden i spidsen, på mødet

i den gamle kro, tilladelse til at fylde det imod at skænke 1.625 kr. til kirken, der var under opførelse, ligesom han skulle grave en brønd og sætte to træposter op til brug ved ildebrand. Kæret har haft en vis størrelse. Far fortalte, der druknede et spand heste, da en vognmand kom for langt ud med et læs fyld. Træposterne kan jeg ikke huske, de var skiftet ud med en pumpe drevet med håndkraft og senere med en elektrisk pumpe. Den var i brug helt op til 1930, hvor kommunen fik vandværk og brandopstandere. Men brønd og pumpe findes endnu i min have.

BRANDVÆSEN

Far var i mange år brandfoged og brandvæsenet virkede efter gammel skik. Var der ildebrand, blev der kimet med kirkeklokkerne, og var det om natten, var der en overvækker, der skulle vække flere vækkere, og de skulle så vække resten af mandskabet. Man havde pligt til at møde, og gjorde man ikke det eller sendte en stedfortræder, faldt der bøder.

Bønderne havde trætonder i

antal efter gårdens størrelse. Sprøjten, der var betjent ved håndkraft, var stationeret i sprøjtehuset, der lå ved siden af skolen på Kastrupgårdsvej. Der var mønstring to gange om året, men hampeslangerne var gamle og tønderne ligeså. Det var nærmest en vandpantomine at se på. Jeg husker, når der var ildebrand og bønderne i lange rækker holdt for at hente vand i tønderne ved brønden. Det virkede på den måde helt op til 1930, hvor kommunen startede sit eget brandvæsen i garagen ved Saltværksvej, hvor den endnu ligger. Min bror og jeg var på det tidspunkt 24 og 25 år. og far, der endnu var brandfoged

Sprøjtehuset med den gamle sprøjte på Kastrupgårdsvej ved Smallestræde.1927

spurgte, om det ikke var noget for os at være med i, og det kom vi.

Jeg var med i 22 år og har været med til mange store og mindre brande på Amager. Vi mødte også i både Store Magleby og Dragør, men det bliver vist for meget at fortælle om det. Men jeg husker Christiansminde, det var den første gård der brændte, efter vi havde fået motorsprøjte, da kom den daværende brandinspektør Svend Hansen tilstede om morgenen. Han var gammel gårdmand fra Tømmerup. Han var af den gamle type, og mente vist, det var unødvendigt at ofre så mange penge på nyt brandvæsen, og da gården var stråtekket, brændte den ned, og da vi stadig sprøjtede i rester af halmen, sagde han: Det har ikke hjulpet med alt det nye, det brænder ned alligevel.

KROER OG FASTELAVN

Da Kastruplund var bygget, var der ikke mere kro i Hans Gertsens gård. Men i salen på den gamle kro holdt Jens Crillesen, som jeg har omtalt, søndagsskole. Her gik det meste

af byens børn. Senere fortsatte vi i Kastrup Kirke under pastor Eilskov Holm.

Kastruplund var samlingssted for Kastruppernes større og mindre fester. Her var foruden restauration en stor sal med balkon og ude en dejlig park med stor græsplæne, musiktribune og mange små hyggelige lysthuse. Om sommeren var det målet for mange selskaber og sangforeninger. Det lå jo tilpas fra byen og ikke længere, end at man kunne gå fra sportovognen. Man kunne også sejle hertil. Der gik båd fra København og til Kastrup havn.

Dengang red bønderne også i Kastrup og slog katten af tønden. Det foregik også i Kastruplund, hvor tønden var hængt op. Det var efter de gamle traditioner, som endnu bliver brugt i St. Magleby. Sidste gang der blev redet i Kastrup var min bror Jens med. Han var dengang 16 år, det må have været i 1922. Kastrupfiskerne holdt også fastelavn. De startede fra havnen udklædt i alle mulige dragter, trak så med musik i spidsen op i byen, hvor de blev trakteret med punch og æbleskiver. Derefter igen tilbage til

Fastelavnsryttere ved Kastruplund.

Foto: Carl Flensburg
ca. 1900

havnen, hvor en tønne var blevet hængt op over havnen. De gik så ombord i deres pyntede både, hvorefter tøndeslagningen begyndte. Nogle havde fået lidt rigeligt med punch, så det endte med en tur i baljen og en våd trøje.

På havnen lå som nu havnecafeen, på den tid kaldt marketenderiet. Den blev drevet af min onkel Johannes Larsen, der var gift med mors søster. Johannes Larsen var bror til brygger C. M. Larsen, der ejede kalkværket og Bryggergården. Mor hjalp som ganske ung til i marketenderiet, som også havde skibsproviantering, der var dengang mange fiskere i Kastrup havn og livlig trafik af alle slags sejlskibe. Marketenderiet var godt besøgt. Mor fortalte mig blandt

andet, at der på væggen hang en tavle og havde en fisker købt lidt mere, end han kunne betale, blev det bare med kridt noteret på denne, så vidste man, om ikke andet, at der blev betalt, når der havde været skibssjov og tjent en ekstra skilling. Man stolede åbenbart på folk dengang. Her mødtes bønder og håndværkere til et slag kort om søndagen.

Maleren Th. Philipsen, som boede i Bryggergården, havde også sin gang her, hvor han spiste og af og til samlede sine kunstvenner. Philipsen, som var ungkarl, følte sig knyttet til onkel og tante, og de fik mange kort og breve fra ham, når han som regel om vinteren var i Italien.

At man evnede og tog sig tid til at komme hinanden ved udtrykker følgende lille afskedshilsen til min mor, da hun ved sit giftermål forlod marketenderiet:

Trist samles man ved middagsbordet
Ikun Gleditsch tager ordet
Spørger, hvad der er i vejen
Åh, det er den megen regn
Der gør kredsen så alvorlig
Eller har man sovet dårligt
Eller man i l'hombrespil
Haver sat humøret til
Møller ryster sine lokker
Siger her er koldt som pokker
Dybt i skæget Starup brummer
Nissens blik er fuld af kummer
Philipsen med hø'edet virrer
Ud hr. Friis i luften stirrer

Løftet som har truet længe
Vil nu ikke længer hænge
I vor gamle spisestue
Den ser ud så man må grue
Hvad kan dette forårsage
At just alt i disse dage
Skal sig så uheldigt mæge
Vi med savn og længsel fylder
Hvad er grunden som det skylder
Mon ikke, hvis jeg skal det sie
Det skyldes savnet af Sophie
Hermed nu vor klage ender
og en venlig hilsen sender
Alle Deres gamle venner.

Let Møller, Th. Philipsen, Nissen, O. Friis, A. Starup, A. Gleditsch

Venlig hilsen

Nyegaard

HENVENDELSE & ÅBNINGSTIDER

Hvis du har billeder, oplysninger eller andet af lokalhistorisk interesse, så henvend dig til Stads- og lokalarkivet.

VI HAR ÅBENT

Mandag	12.00 - 19.00
Tirsdag	12.00 - 16.00
Fredag	12.00 - 17.00

STADS- OG LOKALARKIVET HAR DESUDEN UDSILLINGER PÅ:

Kastrupgårdssamlingen
"MIDT PÅ AMAGER" & "KASTRUPGLAS"
Tirsdag til søndag 14.00-17.00
Onsdag tillige 14.00-20.00

Plyssen Amager Strandvej 350:
PERMANENTE OG
SKIFTENDE UDSILLINGER
Lørdag og søndag 13.00-16.00